

De positie van het Nederlands binnen de Germaanse taalfamilie

Charlotte Gooskens, Rijksuniversiteit Groningen

Traditioneel worden de Germaanse talen onderverdeeld in twee hoofdgroepen: Noord-Germaans (de Scandinavische talen, IJslands en Faeröers) en West-Germaans, met aan de ene kant het Kustgermaans (Engels en Fries) en aan de andere kant het Landgermaans (Nederlands en Duits). Deze indeling is historisch en de vraag is in hoeverre men hierdoor een goed beeld krijgt van de verhoudingen en de taalkundige afstanden tussen de talen zoals ze tegenwoordig worden gesproken. Wilbert Heeringa en ikzelf hebben een eerste aanzet gemaakt om taalkundige afstanden tussen de moderne Germaanse talen te meten. Daartoe hebben we een groot aantal opnames verzameld van de fabel 'De Noordenwind en de zon'. Op basis van fonetische transcripties werden taalkundige afstanden berekend met behulp van de zogenaamde Levenshtein-methode (zie bijvoorbeeld Gooskens en Heeringa 2004).

Het materiaal kan een indruk geven van de positie van het Nederlands ten opzichte van de andere Germaanse talen. In hoeverre zijn de afstanden tussen het Nederlands en de Germaanse talen bepaald door hun historische verwantschap en in hoeverre hebben taalkundige ontwikkelingen door de eeuwen heen de relaties veranderd? Ik heb de gemeten afstanden tussen het Standaard Nederlands en de overige Germaanse talen gerangschikt in de onderstaande tabel.

We zien dat de afstand tussen het Nederlands en het Fries kleiner is dan die tussen het Nederlands en het Duits, in tegenstelling tot wat men zou verwachten op basis van de historische verwantschap. Dit is te verklaren door de invloed van het Nederlands op het Fries. Aan de andere kant is de andere Kustgermaanse taal, het Engels, zoveel veranderd, onder andere door contacten met niet-Germaanse talen zoals het Frans, dat het Engels net zo afwijkend is geworden van het Nederlands als de Noord-Germaanse talen.

Van de Noord-Germaanse talen lijken het Faeröers en het IJslands het minst op het Nederlands. Deze talen hebben geringe verandering ondergaan, waarschijnlijk door de geïsoleerde ligging van de eilanden. Verder zijn de talen heel puristisch, zodat weinig

leenwoorden zijn opgenomen. Ook de drie Scandinavische talen zijn vrij afwijkend van het Nederlands. Omdat er geen echte Noorse standaardtaal bestaat, is de afstand tot het Noors in de tabel het gemiddelde over 47 dialecten. Het is opvallend dat de dialecten die het meest op het Nederlands lijken voor een groot deel dialecten zijn die in het zuiden van Noorwegen worden gesproken. De Noorse taalkundige Martin Skjækkeland wees in dit verband onlangs op de zeer intensieve handelscontacten die er in het verleden zijn geweest tussen Nederland en Zuid-Noorwegen. Hij gaf een groot aantal voorbeelden van taalkundige uitwisselingen tussen de twee gebieden. Het ging hierbij om de algemene woordenschat en uitdrukkingen van de zeevaart. Wellicht lieten deze contacten sporen achter die nu nog tot uitdrukking komen in de taalkundige afstanden die we hebben gemeten.

Over het algemeen laten onze data zien dat genetische verwantschap niet zo maar als uitgangspunt kan worden genomen voor de huidige linguïstische afstanden tussen de Germaanse talen. Taalcontact en parallelle onafhankelijke ontwikkelingen hebben het beeld van de relaties tussen de talen danig verstoord. Wij zijn van plan op basis van een groter aantal variëteiten binnen de Germaanse taalfamilie een indeling te maken van het hele Germaanse taalgebied, bijvoorbeeld met gebruikmaking van materiaal uit de *Atlas linguarum Europae* (Weijnen en Kruijzen 1976). Op basis daarvan zal meer duidelijkheid worden verkregen betreffende de invloed van genetische verwantschap en taalcontacten op de taalkundige afstanden tussen de moderne Germaanse talen en dialecten.

<i>Levenshtein-afstanden tot het Nederlands</i>	
Fries	38,7
Duits	53,3
Zweeds	60,9
Noors	61,4
(47 dialecten)	(58,6 - 64,3)
Deens	63,4
Engels	64,7
Faeröers	66,1
IJslands	69,2

Literatuur:

- Gooskens, C. & W. Heeringa (2004). The Position of Frisian in the Germanic Language Area. In: D. Gilbers, M. Schreuder & N. Knevel (eds.). *On the boundaries of phonology and phonetics*, pp. 61-87. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Weijnen, A.A. & Kruijzen, T.J.W. (1976). *Atlas linguarum Europae (ALE). Onomasiologie, vocabulaire fondamentale*. Assen: Van Gorcum.